

Твір штуки

Осип Маковей

ТВІР ШТУКИ

Коли минало 50 років від смерті Шевченка, пан артист-різьбяр Глинка постановив собі звеличати пам'ять поета бюстом своєї роботи і свого помислу. Як відомо, всі давні різьбярі і малярі клали велику вагу на Шевченкову баран-кову шапку і виробляли з нею просто чудеса. Ся шапка в їх руках то виростала вгору, то спадала нижче, схилялася набакир, на праве або на ліве ухо, закривала чоло більше або менше — і як до свого положення надавала поетові виразу морозу або погоди і тепла в душі. На тій шапці міг і не маляр і не різьбяр навчитися, що она не тільки гріла голову, але і змінювала вираз лиця, показуючи різний настрій душі, від безмежної туги почавши, а на веселій зуховатості скінчивши. Так давні артисти робили.

Пан Глинка зрозумів своє завдання інакше. Він знав, що хоч Шевченкова шапка була справді Шевченкова, однак як би й не ставити, не була частиною ані душі, ані тіла поета, отже, як поет скидав її без сумніву з голови дома, так і Глинка рішив скинути її з бюсту, який загадав ліпити. Натомість звернув він пильну увагу на Шевченкові вуса, розуміючи добре, що вусів поет не скидав, що вони належали до його тіла, а притім були такі буйні і великі, що з ними правдивий артист міг виробляти не менші чудеса, як колишні артисти виробляли із шапкою. Хоч сі вуса були вже і зроду не в міру великі, але їх можна було артистично ще збільшити, а збільшивши і розмервивши на всі боки, звісити по обох боках носа, як дві мітли, і тим способом надати поетові і в глині геніальності.

Так є! Можна і в вусах добачити геніальність. Тільки геніальні вуса не сміють бути підтяті, причесані і, чого доброго, ще й перев'язкою приплескані (за часів Шевченка не знали перев'язок),— вони повинні бути величезні, розпатлані і в крайнім неладі. Артист Глинка, котрий, правда, таких геніальних вусів не мав, але зате мав величезне волосся, з артистичного почуття чесане тільки десь-колись пальцями, а не гребенем, дуже жалував, що Шевченко був лисий; отже, коли почав ліпити бюст Кобзаря, всю силу свого таланту звернув на його вуса. Вуса мали надолужити прикру недостачу чуприни у поета і різні інші недостачі.

Що пан Глинка загадав, се він і в короткім часі виконав. Ще не минуло рівно 50 років від смерті Шевченка, як уже його бюст, роботи Глинки, дивував усіх, що на нього батelier артиста дивилися, своєю геніальністю. З дерев'яної підставки глиняний Тарас дивився на своїх глядачів якомсь дивно. Трохи звісив голову вниз, зморщив брови, примружив очі, роздув ніздрі, закусив губи — ні! Годі сказати, чи закусив губи, бо всю околицю лица під носом покрили пре-страшенні вуса, рукою артиста, немов буйним степовим вітром, розкинені на всі боки і наче літньою тучею змочені та поліплені у грубі космики. В тих вусах було щось несамошите. Раз говорили вони всім: "Не дбаємо про цілий світ!" Другий раз говорили: "Забирайся один з другим до чорта, бо як скочу!"

За третім разом промовляли: "Ох! Як же я спати хочу!" І так за кожним разом щось ті вуса говорили: а вони тільки потакували. Артист Глинка такі якісь очі дав Шевченкові, що вони були добрі до всякого настрою поетової душі.

Один із добрих знайомих Глинки, глянувши на сей бюст, зважився був сказати, що він не взяв би його і задармо до своєї хати, бо на смерть переполохав би дітей. Однак се був звичайний собі урядник-правник, котрий, може бути, розумівся на параграфах, але не на артизмі — і тому за свою смілу думку втратив передусім всяку ласку у самого Глинки, а у приятелів артиста заслужив собі на ім'я цілком звичайного дурня. Сі приятелі, чи, може, лише один з них, постаралися небавом і через часопис переконати його, що він на нічім не розуміється, бо самі від себе описали твір

Глинки — як прекрасний твір штуки, гідний пам'яті Тараса і гідний того, щоб його земляки розкупили у гіпсових відливах.

Сю оцінку прочитали патріотичні пани у своїм "Товаристві красних пань" і рішили зараз закупити бюст від Глинки, дати поробити гіпсові відливи, зайнятися прода-жею їх і чистий дохід призначити на пам'ятник Шевченкові в Києві. Пан Глинка з тяжким серцем продав свого поета за 200 к[орон] — і до місяця його твір штуки в гіпсі уже їздив залізницями по краю, спиняючись то в містечку, то на селі.

Дехто купив сей бюст, а дехто тільки дивився на нього по "Н ародних Торговлях" та касинах та махав журливо головою, неначе говорив: "Тарасе! Тарасе! Як же ти змінився за сих 50 літ!" А були й такі сміливці, що на адресу "Товариства красних пань" пописали просто нечемні листи, у котрих стояло чорне на білім: "Як Ви можете так зневажати Тараса? Чи Ви не замітили, що в тім бюсті голова така, як у тих хорих, що мають воду в голові? Спитайтеся першого ліпшого лікаря, а він вам се потвердить. А ніс який! Се не бараболька і не огірочок, а якийсь розбитий лісковий оріх. Одні вуса дещо говорять, але що? Бог знає. Ми не хочемо таких бюстів. Присилайте кращі!"

Такі листи доводили виділ Товариства до глибокого смутку, бо доказували, що у нашої малокультурної суспільності нема ані одробини артистичного смислу,— і сю гадку виділ на найближчих загальних зборах так і висказав цілком виразно словами у звіті: "При продажі бюсту Шевченка пересвідчилися ми про незвичайно низький рівень артистичних почувань у нашої інтелігенції і про недостачу патріотизму. Не тільки поодинокі люди, але навіть цілі товариства не хотіли приймати сього твору штуки, нібито до-бачуючи у кім хиби, а справді тільки тому, що не було в них ні іскри пієтизму для поета, ні патріотизму, а було натомість скупство, якого у інших народів не найдете. Дуже смутна поява".

Збори красних пань слухали сих тяжких докорів і сумували разом з виділом. Кілька з них навіть розплакалося.